
ARCHEOLOGIA TECHNICA 26

ZKOUMÁNÍ VÝROBNÍCH OBJEKTŮ A TECHNOLOGIÍ
ARCHEOLOGICKÝMI METODAMI

Charakterizace železářských strusek z pokusné tavby realizované Technickým muzeem v Brně v r. 2012

Radovan Svoboda – Zdeněk Dolníček – Karel Malý

V práci byla provedena charakterizace variability fázového složení, chemického složení jednotlivých fází a základních fyzikálních vlastností železářských strusek, získaných při pokusné tavbě Technickým muzeem v Brně v roce 2012. Pro analýzu fázového složení strusek byly použity metody polarizační mikroskopie a elektronové mikrosondy. K podrobnému studiu bylo vybráno 5 makroskopicky odlišných strusek. Strusky jsou kompozičně značně heterogenní. Převažujícími fázemi jsou olivín, sklo i wüstit, ale jejich poměry se v jednotlivých struskách velmi odlišují. Olivíny se ve struskách vyskytují jako téměř čisté fayality a jejich chemismus se v porovnání s historickými struskami z různých lokalit téměř shoduje. Chemické složení skelné fáze je značně heterogenní, podstatnou složkou jsou SiO_2 , FeO , Al_2O_3 , CaO a K_2O . Analýza chemismu spinelidu u jedné ze strusek prokázala, že se jedná především o magnetit.

Klíčová slova: výroba železa, železářské strusky, strusky, fayalit, wüstit

Roşia Montană – letmý nástin historie významné hornické lokality a montánní mapa Rosia Montany

Ivan Rous

Rumunská Roşia Montană je známa zejména jako světově významná lokalita římského dolování. Malá znalost historie místa v dobách raného středověku vychází z minima výzkumů zaměřených na toto období a směřování pozornosti pouze k dácké a římské éře. To samé pravidlo platí i pro novověk a industrializaci 19. a 20. století. Pro Roşia Montanu nikdy nebyla zpracována archivní rešerše, stejně jako bibliografie a soupis archeologických nálezů. Podobné je to s prostou katalogizací jednotlivých typů chodeb a dobývek. Vyplývá to jednak z národnostního původu autorů studií (Němci, Francouzi, Rumuni, Maďaři, Češi, Britové atd.) a také z donedávna aktivní těžby. Situaci komplikuje i možnost otevření povrchových dolů, proti kterým se v Rumunsku a i v jiných státech Evropy protestuje. Hrozba těžby zavdala příčinu archeologickému výzkumu, který byl proveden v letech 1999 až 2002 v římských dobývkách a štolách, ale týkal se pouze vybraných lokalit. Plošný výzkum dosud nebyl proveden a díky obrovskému rozsahu historických důlních prací a z něj vyplývající finanční náročnosti není příliš pravděpodobný. Jednou z nadějí je zapsání do světového seznamu kulturního dědictví UNESCO nebo velmi nepravděpodobný plošný průzkum, který by měl předcházet eventuelní moderní těžbě. Tým, jehož je autor textu členem, se podílel na zpracování geologické, historické a důlní mapy lokality.

Klíčová slova: Rumunsko, Rosia Montana, dolování, zlato, římské období, středověk, novověk

Výzkum vrcholně středověkých vápenických pecí v jižní části Moravského krasu se zřetelem na oblast u Mokré

Petr Kos

Předmětem příspěvku je informace o průběhu a dílčích výsledcích záchranného archeologického výzkumu středověkých vápenických pecí u Mokré-Horákova v areálu velkolomu Mokrá, s dalším zřetelem na jejich výskyt v okolí obcí Hostějnice, Ochoz, Brno-Líšeň, Březina a Kanice. V závislosti nad postupem těžby vápenců pro mokerskou cementárnu (Českomoravský cement a.s., nástupnická společnost) jsou prováděny pracovníky ÚAPP Brno, v.v.i. současně i předstihové záchranné archeologické výzkumy, které dokumentují aktivity spojené s tradičním vápenictvím v Moravském krasu. Za uplynulých dvacet sezón bylo již v předpolí lomu prozkoumáno cca 20 vápenických pecí, z nichž dvě bylo možné bezpečně spojit s obdobím vrcholného středověku, tj. s obdobím, kdy u Mokré vápenictví začíná svou pohnutou historii. Příspěvek hodnotí rovněž výsledky povrchové prospekce spojené s lokalizací dalších velkokapacitních vápenek a jámových obdélných milířů ve sledovaném mikroregionu a snaží se o jejich předběžné vyhodnocení na srovnávacím základě. Snahou referenta je také pokus o nastínění jejich typologie.

Klíčová slova: ČR, Morava, Mokrá-Horákov, Hostějnice, Ochoz, Brno-Líšeň, Kanice, Březina, záchranný výzkum, kanálové vápenické pece, milíře, vrcholný středověk

Vápenické pece v údolí Chvojnice u Ketkovic (okr. Brno-venkov)

Petr Kos

Předmětem příspěvku je informovat o dosud “neznámé” oblasti s doklady tradičního vápenictví na Českomoravské vysočině, která stála pravděpodobně při zrodu středověkých hradů Kraví Hora a Levnov a podílela se nejspíše také na stavební podpoře raně novověkého města Náměšť nad Oslavou. Touto oblastí je údolí řeky Chvojnice v Přírodním parku Oslava, který byl dlouhodobě, z důvodu jeho částečného vojenského využití, pro civilisty uzavřen. Jeho zpřístupnění se až nyní stalo předmětem terénní archeologické prospekce, která opět oživuje zapomenutou minulost katastrů obce Ketkovice a částečně i Kuroslepy, ležících na předělu okresů Brno-venkov a Třebíč.

Klíčová slova: ČR, Morava, Kuroslepy, Ketkovice, Náměšť nad Oslavou, geologie, hrady, město, mlýny, vápenictví

Neznámý výrobní areál na přilehlém předpolí hradu Videnberk u Pozořic (okr. Brno-venkov)

Petr Kos

Příspěvek informuje o nálezů reliktů výrobních objektů na přilehlém předpolí zříceniny hradu Vildenberk. Nový areál byl lokalizován na základě systematického povrchového průzkumu autora, který v roce 2013 zorganizoval se členy společnosti Archaia Brno, o.p.s., na základě svého interního

projektu dotovaného Jihomoravským krajem, na lokalitě drobnou archeologickou komisi, během níž bylo svorně potvrzeno, že jde o pozůstatky vápenických a cihlářských pecí.

Klíčová slova: ČR, Morava, Pozořice, okr. Brno-venkov, hrad Vildenberk, výrobní areál, vápenické a cihlářské pece

AT 26 / s. 85–99

Archeologický výzkum vodního mlýna Touchořiny čp. 40 (sezóna 2011–2014)

Lucie Galusová

Příspěvek se zabývá vyhodnocením archeologického výzkumu vodního mlýna Touchořiny čp. 40 (severozápadní Čechy). Archeologické bádání v prostoru tohoto mlýna odhalilo zajímavé středověké až současné situace. Exkavace moderních technických prostor byla dokončena v roce 2014. Vodní mlýn zanikl v 50.–60. letech 20. století. Náleží k objektům, které byly zlikvidovány pro svůj neutěšený stav po transferu původních německých obyvatel z českého pohraničí.

Klíčová slova: vodní mlýn, mlýnská technologie, archeologický výzkum, současná archeologie, severozápadní Čechy

AT 26 / s. 100–105

Kuchyně v bývalém klášteře premonstrátek Rosa Coeli v Dolních Kounicích

Václav Kolařík – David Merta – Marek Peška

Příspěvek si klade za cíl informovat o výsledcích záchranného archeologického výzkumu, který doprovázel rekonstrukci budovy tzv. barokního konventu v areálu bývalého kláštera premonstrátek v Dolních Kounicích. V rámci výzkumu byl odkryt západní trakt bývalých středověkých klášterních budov. V interiéru byl zachycen i relikt pozdněstředověkého topeniště, které můžeme hypoteticky považovat za součást klášterní kuchyně.

Klíčová slova: ČR, Morava, Dolní Kounice, záchranný archeologický výzkum, klášter premonstrátek, středověk, topeniště, kuchyně

AT 26 / s. 106–108

Dny řemesel v Českém Švýcarsku (zpráva)

Natálie Belisová

AT 26 / s. 109–116

In memoriam Jiří Merta (1938–2015)

